

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 9

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Elektron nashr. 522 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 7-sentyabrda ruxsat etildi.

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi

Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati

Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari

Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati

Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori

Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori

Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori

Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori

Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori

Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori

Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti

Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari

Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i

Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori

Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori

Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya

Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari

Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi

Djudi Smetana, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Krissi Lyuis, p.f.n., Pittsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH

Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya

Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.

Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti

Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyea Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Innovatsion siyosatni amalga oshirish yo'nalishlari.....	16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Tijorat banklari kredit portfelini boshqarishning bozor mexanizmlari va ularni joriy etishdagi muammolar	21
Yusupov Shoxzod Maxmatmurodovich	
Hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish davrlari ekonometrik modelini yaratish masalalari.....	24
Abdullayev Farxod Ozodovich	
Marketing yondashuvi asosida Sirdaryo viloyatining investitsion salohiyatini baholash usullari.....	35
Xolmurotova Diyoraxon Ibragimovna	
Bevosita soliqlar ma'muriyatchiligi.....	41
Idrisov Alisher Otajonovich	
Soliq nazorati va transfert narxni belgilashda soliq nazoratini tashkil etishning xorij tajribalari.....	46
Abdiev Jaxongir Ibragimovich	
Soliq siyosati va strategiyasining ilmiy-nazariy tahlili.....	53
Djumaniyazov Marks Quranbaevich	
Pestel tahlili – muvaffaqiyatli investitsiya qarorlarini qabul qilish asosi	60
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan biznes loyihalarni moliyaviy qo'llab-quvvatlashning o'ziga xos xususiyatlari.....	67
Asrorov Azizbek Isomiddin o'g'li	
The significance, problems and solutions of the green economy in the New Uzbekistan economy.....	74
Sattorova Mehriniso, Ibragimova Gulchehra Tohirovna	
O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni soliqqa tortishning joriy qilinishi va rivojlanish tendensiyasi	79
Otamuradov Nuriddin Najmiddinovich	
Korporativ boshqaruvni innovation rivojlantirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishning nazariy asoslari	87
Xalmuradov Elmurod Dilmuradovich	
Международный опыт стимулирования инновационной деятельности.....	93
Абдиуалиева Гулзада Азатовна	
How does foreign direct investment promote economic growth?	98
O'tkirova Bonu Azamat kizi	
Mintaqalarni barqaror rivojlantirishning konseptual asoslari va ular evolyutsiyasi.....	102
Umarov Abduvaxob Tursunovich	
Technological Innovations of Electronic Payment Systems.....	107
Mirkomil Boboyorov Murodullaevich	
Ta'lim xizmatlari sohasida davlat-xususiy sherikligining rivojlanishida xorij tajribasining o'rni va ahamiyati.....	115
Imomov Xolmurod Norqul o'g'li	
O'zbekiston iqtisodiyotiga to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investisiya va xorijiy kreditlar jalb qilish samaradorligi tahlili	119
Maksudov Abdumalik Xodievich	
Davlat ehtiyojlari uchun tovarlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilishni takomillashtirish	124
G'ofurov Temur Baxrom o'g'li	

Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	129
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Turizmda innovatsiyalarni qo'llash imkoniyatlari.....	133
Po'latov Ma'murjon Murodjon o'g'li	
Davlat budjetining solikli daromadlari tahlili	139
Abduraimova Nigora Radjabovna	
Soliq yuki soliq tizimining qanchalik samarali ekanligini aniqlovchi muhim mezon	143
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
O'zbekiston sanoat korxonalarida xom ashyo resurslaridan samarali foydalanishning hozirgi holati, muammolari va mintaqaviy xususiyatlari (qashqadaryo viloyati misolida).....	151
Ochilov Akram Odilovich, Xazratov Sarvar Ibragimovich	
Состояние туристической инфраструктуры Ташкентской области.....	156
Гаппарова Майрамхон Зафар кизи	
Sanoatlashuvning ekologik ta'siri va "yashil" iqtisodiyotga o'tishning asoslari	161
Nosir Maxmudov, Lola Azimova	
Iqtisodiyotni raqamlashtirishda sinergetik ta'sirning nazariy asoslari	167
Maxmudova Zoxida Maqsudali qizi, Normurodov Xusan	
Davlat budjeti xarajatlaridansamarali foydalanishni takomillashtirish.....	173
Sherxon Tuychiyev	
Savdo korxonalarida ta'minot zanjirining asosiy bosqichlari va muammolari.....	177
Ergashev Jahongir Baxodirovich	
Kichik biznes subyektlarining innovatsion loyihalarni moliyalashtirish yo'llari	180
Ergashev Firuz Baxodirovich, Ishturdiev Hasan Abdigapparovich	
Budjet tashkilotlarida qurilish-ta'mirlash xarajatlari hisobining asoslari.....	184
Azizova Zilola Lochin qizi	
Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahallilashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	191
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Suv ekologiyasining asosiy yo'nalishi va uning fandagi o'rni.....	200
Musayeva Muqaddas Abdurashid qizi	
Анализ прибыли агропромышленности	204
Гафурова Азизахон Фатиховна	
Systematic analysis of briquette mass pressing equipment approach	209
Kobilov Khasan Khalilovich, Sharipova Nazira Rakhmatilloevna	
An Econometric Assessment of the Effects of Fintech on Economic Growth in Developed Countries	213
Anvarkhonov Abdulatifkhon Jamshidkhon ugli	
Raqamli iqtisodiyot rivojida korporativ boshqaruv faoliyatining roli	216
Muxitdinov Ulug'bek Diyarovich	
Значение промышленной сети в развитии деятельности предприятий малого бизнеса.....	221
Кодиров Жавлонбек Нематуллаевич	
Tadbirkorlik kambag'allikni qisqartirishning asosiy yo'nalishi.....	225
Xolmirzayev Abdulxamid Xapizovich	
Kichik biznes subyektlarida mahsulot ishlab chiqarishda innovatsiyani joriy etish masalalari.....	230
Mirzayev Kobil Nosirjonovich	
Investisiya faoliyatini moliyalashtirish manbalarini rivojlantirish mexanizmlari.....	236
Ismailov Dilshod Anvarjonovich	

Innovasion iqtisodiyotni shakllantirish sharoitida sifat menejmentini joriy etishning nazariy-uslubiy masalalari.....	242
Zarina Ashurova	
Social media marketing strategies for small businesses.....	247
Mannonov Shahzod Istam ugli	
Xalqaro shartnomalar qoidalarini qo'llashning xalqaro va milliy uslubiy tamoyillarining o'zaro ta'siri.....	250
Rajapov Shuxrat Zaripbaevich	
Neft-gaz, yoqilg'i energetika sanoati sohasidagi yirik soliq to'lovchilarda soliq nazoratini samarali tashkil etish va takomillashtirish masalalari	258
Abdullaev Shuxrat Sultanbaevich	
Суть и значимость инновационных технологий в региональном управлении	266
Муминов Фазлиддин Хусниддин угли	
SWOT-анализ использования социальных сетей в туристической индустрии узбекистана	279
Касимова Зилола Гуламиддиновна	
Germaniya tajribasidan foydalanish orqali o'zbekistonda turizm sohasidagi kadrlar salohiyatini rivojlantirish masalalari	287
Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi, Ochilov Akram Odilovich	
Blockchain texnologiyasining bank operatsiyalari xavfsizligini ta'minlashdagi o'rni.....	291
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
Tijorat banklarini reytingini aniqlashda bankometr modelidan foydalanish yo'llari.....	294
Karabaev Nodir Abduhamidovich	
Значение business city как инфраструктурного объекта	303
Солиева Умида Алишер кизи	
The potential for the development of wage labor as a factor	308
Usmanov Ilkhom Achilovich	
Ways to improve the organizational and economic mechanism of business tourism in Uzbekistan.....	312
Musayeva Shoirazimovna, Usmanova Dilfuza Ilkhomovna	
Kichik biznes subyektlarining faoliyatini baholashning metodologik asoslari	318
Mavrolov Ravshan Ne'matjonovich	
Kichik korxonalarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanish.....	324
Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Mamlakatimizda intensiv baliqchilikni rivojlantirishning dolzarb masalalari	328
Mamatqulov Nurbek O'razali o'g'li	
Уменьшение выбросов парниковых газов и переход к возобновляемым источникам энергии	331
Р.Т. Шомуродов, И.И. Бахадиров, Р.Т. Умаров, И.Ш. Жамолиддинова	
Ipoteka bozorida investision muhitni yaxshilash yo'llari.....	341
Abdullaev Muhammadsodiq Isroil o'g'li	
Muammoli kreditlar: yechimlari va istiqbollari.....	346
Kalandarov Abdulla Baxtiyorovich	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarish va ta'sirini baholash uslubiyati.....	351
Muxitdinov Shuhrat Ziyavitdinovich	
Zamonaviy sharoitda PR (jamoatchilik bilan aloqalar)ning mazmuni va ahamiyati.....	356
Ergasheva Fotimaxon Ibragimovna	
O'zbekiston moliya tizimida mahalliy moliyaning o'ziga xos xususiyatlari	361
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	

Rahbar kasbiy motivatsiyasini rivojlantirish ko'nikmalarini takomillashtirish	366
Shadiyev Sherzod Fayzullayevich	
Improvement of marketing communication strategies in chemical industry enterprises	375
Muminova Dildora Dilshadovna	
Mikromoliya tashkilotlarida islom moliyaviy instrumentlarini joriy etishni takomillashtirish	380
Axmedova O'g'ilshod Musurmonqul qizi	
Tijorat banklarida aktivlar sifatini tasniflashning nazariy jihatlarini	384
Qodirova Nafisa Ilhomovna	
Importance-performance analysis as a useful tool for marketing audit processes of HEIs in Uzbekistan	388
Nurillo Umarxonov	
Тенденции энергетики будущего: шаги в новую фазу	396
Абдураимова Нигора Раджабовна	
Chet mamlakatlar pensiya tizimining o'ziga xos xususiyatlari	405
Tursunov Zohidxo'ja Orifovich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklar faoliyatini statistik tadqiq etish xususiyatlari	412
Kutliyev Dilshod Orifovich	
O'zbekistonda suv tanqisligining ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishgata'siri	419
Maxmudov Nosir Maxmudovich, Alimova Guzal Alisherovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotning kelajak istiqbollari	424
Egamberdiyev Humoyun	
To'qimachilik mahsulotlari ishlab chiqarish va eksport qilishning holati hamda rivojlanish istiqbollari (namangan viloyati misolida)	433
Jo'raboieva Shohida Kamoliddin qizi	
Kichik korxonalarni rivojlantirishdagi muammolari va ularning yechimlari	439
Xonto'rayev Obbosxon Kamolxon o'g'li, Ergasheva Nigora Abdigapparovna	
Davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribasi	422
Xaydarova Charos Nizomiddin qizi	
Namangan viloyati kichik biznes subyektlari faoliyatida real investitsiyalarning samaradorligini ekonometrik baholash	448
E.S.Jurayev	
Hududlarni iqtisodiy rivojlanishida investitsiyalar ko'rsatkichi tahlili (Sirdaryo viloyati misolida)	454
Karimqulov Jasur Imomboyevich, Alimova Dilafruz Tohir qizi, Qurbonova Shahnoza Yuldashbayevna	
Fiskal avtomatik stabilizatorlarning iqtisodiyotga ta'siri	462
Madaminova Maftuna	
"Yoshlar daftari"ning yuritish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari	467
Turaeva Laylo Toshpulotovna	
O'zbekistonda yashil iqtisodiyotga sarmoya kiritishning hozirgi holati va istiqbollari: barqaror rivojlanish sari	470
Malikov Nu'monjon Kamalovich	
Korxonalarda innovatsion funksiyalardan samarali foydalanish yo'llari	474
Samaroxonov Asqarxon Jamolxon o'g'li	
Davlat banklarining rivojlanish vektori – aholini tadbirkorlikka jalb qilish va mikroloyihalarni moliyalashtirish (biznesni rivojlantirish banki misolida)	479
Radjabov Abdullaziz Atoevich	
Moliyaviy qarorlar qabul qilishda korporativ axborotlarning muhimligi	483
Radjabova Dildora Atoevna	

Bank sohasida “Risklarni boshqarish” tushunchasining nazariy asoslari va uning xizmatlar samaradorligiga ta’siri	486
Saidov Jasurbek Latipbaevich	
O‘zbekistonda qo‘shilgan qiymat solig‘ining ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati	498
Babajanov Davronbek Jumamuratovich	
Foydali qazilmalarning nazorat ishlarini tashkil etgan xolda soliq bazasini kengaytirish yo‘llari	505
Abduraxmanov Karomat Erkinovich	
Ichki audit xizmatini tashkil etish va uning samaradorlikka ta’sirini baholash	511
Alimardonov Muxammadi Ibragimovich, Djalilova Malika Shuxratovna	
O‘zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (mhxs)ga o‘tish bosqichlari va uning tadrijiy rivojlanishi	516
Mirzaxidov Abdugafir Yuldashevich	

O'ZBEKISTONDA MOLIVAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLARI (MHXS)GA O'TISH BOSQICHLARI VA UNING TADRIJIY RIVOJLANISHI

UDK: 336.1(575.1)

Mirzaxidov Abdugafir Yuldashevich

Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga o'tish bosqichlari va uning bosqichma-bosqich rivojlanishi ko'rib chiqilgan. Unda tarixiy kontekstni amalga oshirish bosqichlari, muammolari va mamlakatda MHXSni qabul qilishning iqtisodiy ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, MHXSning dastlabki baholashlari, me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqishni, tajriba amaliyotlarini va to'liq miqyosda qabul qilishni o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan. O'zbekistonni jahon iqtisodiyotiga integratsiya qilishga ko'maklashuvchi omillar, MHXSni joriy etish bo'yicha takliflar, doimiy trening, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, tartibga solish texnologik yangilash, manfaatdor tomonlarni jalb qilish va xalqaro hamkorlik kabi jihatlar bo'lib xulosa va takliflar ham keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy hisobot, MHXS, xalqaro standartlar, iqtisodiy integratsiya, moliyaviy shaffoflik, normativ-huquqiy baza, Pilot amaliyoti, buxgalteriya hisobi standartlari, xorijiy investitsiyalar, muvofqlik muammolari, moliyaviy axborotni oshkor qilish, iqtisodiy rivojlanish, professional trening, global moliyaviy amaliyot.

Abstract: This article examines the stages of transition to international financial reporting standards (IFRS) in Uzbekistan and its gradual development. It considers the historical context, stages of implementation, problems and economic consequences of the country's adoption. It also highlights some features of the main stages of IFRS, including preliminary estimates, development of the regulatory framework, pilot practice and full-scale implementation. It also examines factors contributing to the integration of Uzbekistan into the global economy, proposals for further improvement of implementation, continuous training, financial support, regulatory improvement, technological modernization, stakeholder involvement and international cooperation. Conclusions and proposals are made.

Key words: financial reporting, IFRS, international standards, economic integration, financial transparency, legal framework, pilot practice, accounting standards, foreign investment, compliance issues, financial disclosure, economic development, professional training, global financial practice.

Аннотация: В данной статье рассматриваются этапы перехода на международные стандарты финансовой отчетности (МСФО) в Узбекистане и его постепенное развитие. В нем рассматриваются исторический контекст, этапы реализации, проблемы и экономические последствия принятия страной. Также выделены некоторые особенности основных этапов МСФО, включая предварительные оценки, разработку нормативной базы, пилотную практику и полномасштабное внедрение. Также исследованы факторы, способствующие интеграции Узбекистана в мировую экономику, предложения по дальнейшему совершенствованию внедрения, непрерывному обучению, финансовой поддержке, совершенствованию регулирования, технологической модернизации, привлечению заинтересованных сторон и международному сотрудничеству. Сделаны выводы и предложения.

Ключевые слова: финансовая отчетность, МСФО, международные стандарты, экономическая интеграция, финансовая прозрачность, правовая база, Пилотная практика, стандарты бухгалтерского учета, иностранные инвестиции, вопросы комплаенса, раскрытие финансовой информации, экономическое развитие, профессиональная подготовка, мировая финансовая практика.

KIRISH

O'zbekistonning moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tishi moliyaviy hisobot amaliyotini modernizatsiya qilish va jahon standartlariga moslashish yo'lidagi muhim qadamdir. Ushbu o'tish xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun muhim bo'lgan moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, ishonchliligi va taqqoslanuvchanligini oshirishga qaratilgan.

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ni qabul qilish zarurati mamlakatning strategik iqtisodiy maqsadlarida ta'kidlangan. Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra[5], O'zbekiston 2025-yilga borib yalpi ichki mahsulotning o'sish sur'atini har yili 5,5 foizga yetkazishni maqsad qilgan, bu muhim xorijiy sarmoya va iqtisodiy islohotlarni taqozo etadi. Bundan tashqari, O'zbekiston Davlat statistika agentligining ma'lumot-

lariga ko'ra¹, 2023-yilda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalar oqimi 9,3 milliard dollarni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 15 foizga oshgan.

To'g'ridan to'g'ri investitsiyalarning bunday o'sishi shaffof va ishonchli moliyaviy hisobotning xorijiy investitsiyalarni jalb qilish va barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynashini izohlaydi.

Ushbu maqola O'zbekistonning xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga o'tishning turli bosqichlarini va uning vaqt o'tishi bilan bosqichma-bosqich rivojlanishini o'rganadi. Unda tarixiy sharoit, hukumat va moliya institutlari tomonidan amalga oshirilgan qadamlar, o'tish davrida duch kelgan muammolar va O'zbekiston iqtisodiyotiga umumiy ta'siri ko'rib chiqiladi. Ushbu tahlil orqali tadqiqot MHXSni qabul qilish O'zbekistonda moliyaviy hisobot amaliyotini qanday o'zgartirgani va davomiy taraqqiyotni ta'minlash uchun qanday kelajakdagi qadamlar zarurligi to'g'risida keng qamrovli tushuncha berishga qaratilgan.

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish masalasi mamlakatning iqtisodiy rivojlanishi va global integratsiyaga katta ta'sir ko'rsatishi bilan juda dolzarbdir. O'zbekiston yalpi ichki mahsulot o'sishini va to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni ko'proq jalb qilishga intilayotgan bir paytda moliyaviy hisobotning xalqaro miqyosda tan olingan standartlarini qabul qilish juda muhim hisoblanadi. MHXS moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, taqqoslanuvchanligi va ishonchligini oshiradi, bu O'zbekiston kompaniyalarini jahon investorlari uchun yanada jozibador qiladi va transchegaraviy iqtisodiy faoliyatni osonlashtiradi. Ushbu o'tish bosqichlarini tushunish va uning bosqichma-bosqich rivojlanishi MHXSni qabul qilishning qiyinchiliklari va afzalliklari haqida qimmatli tushunchalarni beradi, O'zbekistondagi va shunga o'xshash o'zgarishlarni boshdan kechirayotgan boshqa rivojlanayotgan iqtisodiyotdagi biznes va moliyaviy mutaxassislar uchun ko'rsatmalar beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari (MHXS)ga o'tish bosqichlari va uning tadrijiy rivojlanishi borasida ko'plab olimlar o'zlarining ilmiy izlanishlarida tadqiqotlar olib borgan. Xususan, Smith va Jonson [1] O'zbekistonda MHXSni qabul qilishning tarixiy sharoiti va dastlabki bosqichlarini chuqur tahlil qiladi. Ular o'tish uchun poydevor qo'ygan dastlabki baholash va xabardorlikni oshirish sa'y-harakatlarini tadqiq etadi. Mualliflarning ta'kidlashicha, hukumatning dastlabki bosqichlarda faol yondashuvi MHXSni amalga oshirish uchun qulay muhit yaratish uchun juda muhim edi.

Uilyams va Tompson [2] 2011-yildan 2015-yilgacha O'zbekistonda MHXS borasida me'yoriy-huquqiy bazaning rivojlanishini o'rganadi. Ular qonunchilikka o'zgartirishlar kiritish va o'tish jarayoniga yordam bergan salohiyatni oshirish tashabbuslarini batafsil bayon qiladi. Mualliflar MHXSni qabul qiluvchi subyektlarga muvofiqlikni ta'minlash va doimiy yordam ko'rsatish uchun mustahkam huquqiy bazani yaratish muhimligini ta'kidlaydilar.

ACCA ((Association of Chartered Certified Accountants) (Sertifikatlangan diplomli buxgalterlar Assotsiatsiyasi)) tadqiqot jamoasining hisobotida [3] O'zbekiston taraqqiyotiga aniq havolalar bilan global MHXS qabul qilinishining to'liq ko'rinishi keltirilgan.

Hisobotda MHXS bo'yicha mahalliy tajribani rivojlantirish uchun muhim bo'lgan salohiyatni oshirish sa'y-harakatlari va kasbiy ta'lim dasturlari keltirib o'tilgan. Mualliflar, shuningdek, buxgalteriya hisobi mutaxassislari duch keladigan muammolarni va ushbu muammolarni hal qilish uchun amalga oshirilgan yechimlarni muhokama qilishadi.

Jahon banki hisobotida [4] O'zbekistonning strategik iqtisodiy maqsadlari, jumladan, YalMning maqsadli o'sish sur'ati va bu maqsadlarga erishishda MHXSning roli yoritilgan. Mualliflar xorijiy sarmoyalarni jalb qilishda moliyaviy shaffoflik va ishonchning muhimligini, bu O'zbekistonning iqtisodiy o'sishi uchun zarurligini tadqiq etadilar.

Tahlil qilingan adabiyotlar O'zbekistonda MHXSga o'tish bosqichlari haqida to'liq tushunchalar beradi. Ushbu manbalar dastlabki baholash va me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqishdan tortib sinovdan o'tkazish va to'liq miqyosda qabul qilishgacha bo'lgan davrda O'zbekiston moliyaviy hisobot amaliyotini modernizatsiya qilish bo'yicha ko'p qirrali yondashuvni izohlaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqotda O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bosqichlari va uning tadrijiy rivojlanishi bo'yicha muammolar va imkoniyatlarni o'rganish uchun aralash usullar qo'llaniladi.

Metodologiyani ham miqdoriy, ham sifat ma'lumotlarini to'plash uchun tuzish mavzuni har tomonlama tahlil qilish imkonini beradi.

Miqdoriy tahlil usuli orqali moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bosqichlari holatini baholash, duch keladigan muammolarni aniqlash va takomillashtirish bo'yicha takliflarni olish uchun mo'ljallangan masa-

1 www.stat.uz

larni o'z ichiga olgan so'rov anketalari, moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarining samaradorligi, shaffofligi va muvofiqligini baholash uchun O'zbekiston bo'yicha tarixiy ma'lumotlar tahlil qilish, shuningdek, MHXS amaliyotining samaradorligini tushunish uchun tavsiflovchi statistika, taqqoslama tahlil, trend tahlili va regressiya modellash kabi miqdoriy usullardan foydalanish ushbu sohadagi real vaziyatni bilish imkonini beradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Investorlar va boshqa moliyaviy axborotdan foydalanuvchilar (masalan, davlat organlari, biznes-sheriklar va h.k.) o'zlarini qiziqtirgan tashkilot haqidagi ma'lumotdan manfaatdor bo'ladi [6]. Bu manfaat esa ularning iqtisodiy, investitsion va huquqiy qaror chiqarishlari zaruratidan kelib chiqadi.

Misol uchun, ular aksiyador kiritgan mablag'lari qanchalik foyda keltirishi, biznes mulki qanchalik o'sgani, qarzdorlik holati qanday ahvoldaligi kabi savollar bilan qiziqishlari tabiiy. Undan tashqari, salohiyatli investor biror biznesga mablag' kiritish yoki kiritmaslik haqidagi qarorini yaxshilab baholashga urinadi, bunda u tashkilotni ish yuritayotgan tarmoqdagi boshqalar bilan solishtirib ko'rishiga to'g'ri keladi. Buning uchun mazkur tashkilotning iqtisodiy, mulkiy va moliyaviy holati va o'tgan davr faoliyati natijalari haqidagi raqamli va tushuntirish matnlaridan iborat hisobotga zarurat tug'iladi. Aynan shu zaruratni ta'minlash maqsadida markazi Londonda joylashgan Moliyaviy hisobotlar xalqaro standartlar kengashi ushbu hisobot andozalarini ishlab chiqqan.

Moliyaviy hisobot – bu kompaniyaning moliyaviy holati va uning amalga oshirgan operatsiyalari bo'yicha tuzilgan taqdimnomadir.

Moliyaviy hisobotning maqsadi – kompaniyaning moliyaviy holati, faoliyatining moliyaviy natijalari va pul mablag'larining harakati to'g'risida ma'lumotlar taqdim etishdir. Ushbu ma'lumotlar keng doiradagi foydalanuvchilarga iqtisodiy qarorlar qabul qilishda kerak bo'ladi [7].

Moliyaviy hisobot kompaniya rahbariyatiga ishonib topshirilgan resurslarni boshqarish natijalarini ham ko'rsatadi O'zbekiston mustaqillikka erishgach bozor iqtisodiyoti tomon harakatga tushdi. Bu jarayonda buxgalteriya uslublaridan voz kechildi va moliyaviy hisobotlar jahonda qabul qilingan tamoyillarga o'ta boshladi. Jumladan, qonun bilan quvvatlangan turli milliy buxgalteriya standartlari ishlab chiqildi, buxgalterlar uyushmalari qoshida xalqaro buxgalteriya amaliyotlarini o'rgatish va buxgalterlarni sertifikatlash tizimlari shakllandi. O'zbekistonda yuritilgan qonunchilik, ta'lim va malaka oshirish amaliyotlarining yakuni MHXS bilan to'la uyg'unlashuvga olib kelishi kutilgan edi.

Biroq MHXSga o'tish jarayoni cho'zilib ketdi. Chunki 2016-yilga qadar O'zbekiston rahbariyatining jahon iqtisodidan yopiq holda qolishga moyilligi bor edi. Davlatning milliy iqtisoddagi o'rni mulkdorlar sinfiga nisbatan kattaroq bo'lgan sharoitda moliyaviy axborotdan foydalanuvchi taraf hukumat tashkilotlari, ayniqsa, soliqqa tortish organlari bo'lib qoladi. Natijada buxgalterlik hisoboti tizimlari soliq hisobotlarini shakllantirishga qaratiladi hamda tashqi investor va ichki mulkdorlarning axborotga bo'lgan manfaatlari keyingi darajaga tushib ketadi.

Soliqchi bilan investorni moliyaviy hisobotda qiziqtiradigan narsalar bir xil emas. Masalan, soliqchini hisobotda tashkilotning daromadi ko'proq aks ettirilishi va undan qancha ko'p soliq chiqarish mumkinligi qiziqtiradi. Shu sababdan ham soliqchilik yo'riqnomalariga ko'ra korxonalarning ba'zi xarajatlari sof daromadni kamaytirishga ruxsat bermaydi yoki asosiy vositalar eskirishi normalarni qat'iy chegaralarda belgilab beradi, ya'ni eskirish xarajatlarni ozroq qilib yozishga undaydi.

Investorni qiziqtiradigan asosiy narsa tashkilotning real sof daromadi va aktivlarning haqqoniy qiymatidir [8]. Chunki investorni budjetga ko'proq soliq undirish emas, balki tashkilot qanchalik samarali faoliyat yuritayotgani qiziqtiradi.

Shuning uchun investor hisobotda aktivlarni haqqoniy qiymatda, majburiyatlar va xarajatlarni to'laligicha, shuningdek, daromadlar oshirilmay ko'rsatilishini talab qiladi.

1-rasm. MHXSni tatbiq etish bosqichlari.

MHXSni tatbiq etishda, asosan, 4 bosqichdan iborat vazifalar amalga oshiriladi va har bir vazifa o'ziga xos xususiyatga egaligi bilan ahamiyatlidir.

Moliyaviy axborotdan ko'zlanadigan maqsadlar davlat va mulkdorlarda o'zaro muvofiq bo'lmashligi jahonning barcha mamlakatlarda uchraydigan holat sanaladi. Natijada buxgalteriya hisobi ikki xil qoida asosida yuritiladi: biri soliq hisobi, ikkinchi moliyaviy hisobdir.

MHXSga ko'ra, daromad solig'i uchun hisoblangan sof foyda bilan moliyaviy axborot uchun hisoblangan biznes foydasi o'rtasidagi farq foydalanuvchilarga ochiq taqdim qilinishi va tushuntirilishi lozim, shuningdek, ehtimoliy qo'shimcha soliq va jarimalarga tortishdagi barcha jiddiy xatarlar ham hisobotda aks ettirilishi lozim [9].

Faoliyatda MHXSga o'tishda bazi muammolar ham mavjud bo'lib, ularni quyida muhokama va tahlil qilib chiqamiz.

Bugungi kunda O'zbekiston xalqaro investitsiya bozorlariga chiqish, shuningdek, sarmoyalar jalb qilishni tezlatish va jadallashtirish yo'liga o'tgan. Shu sababdan ham MHXSga o'tish uchun bir-ikki yillik chora-tadbirlar mutasaddilarga yuklatildi. O'ylaymizki, mazkur jarayon qisqa muddat ichida oson kechmaydi, lekin bundan buyon qarorni ortiqcha kechiktirib bo'lmaydi.

Mutaxassislar va o'quv qo'llanmalari yetishmovchiligi muammosi mavjudligi haqidagi bahslar kuzatilyapti, lekin vaziyat tahlil qilinganda bu maydon butkul bo'm-bo'sh emasligini ko'ramiz. Buxgalterlar, auditorlar professional uyushmalarining xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda, shuningdek, Moliya vazirligi nazorati ostida o'tkazgan o'quv loyihalari va buxgalterlarni sertifikatlash tizimlari O'zbekistonda 90-yillarning o'talaridan buyon davom etib kelgan edi.

Shuningdek, 2000-yillar boshidan audit va konsalting xalqaro shirkatlari bo'lmish "katta to'rtlik" (PwC, Ernst & Young, Deloitte, KPMG)² MHXS va Auditning xalqaro andozalari talablariga binoan O'zbekistonda faoliyat yuritib kelmoqda.

O'zbekistonda MHXSga o'tish bir necha asosiy bosqichlarni o'z ichiga olgan ko'p bosqichli jarayon bo'ldi. Har bir bosqichning o'ziga xos muammolari va natijalari mavjud bo'lib, ular birgalikda mamlakatdagi moliyaviy hisobotning hozirgi holatiga yordam berdi.

1-bosqich. Dastlabki baholash va xabardorlik (2000-2010-yillar)

Dastlabki bosqichda O'zbekiston hukumati xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvi uchun zamonaviy moliyaviy hisobot standartlari zarurligini tan oldi. Dastlabki baholashlar milliy buxgalteriya hisobi standartlari va MHXS o'rtasidagi jiddiy tafovutlarni aniqladi. Xabardorlikni oshirish bo'yicha sa'y-harakatlar manfaatdor tomonlar o'rtasida MHXS tamoyillari to'g'risida asosiy tushunchani shakllantirishga qaratilgan ta'lim dasturlari va seminarlarni o'z ichiga oldi.

Dastlabki bosqichda quyidagi natijalarga erishildi:

- davlat xizmatchilari, buxgalterlar va moliya institutlarining MHXS afzalliklari haqida xabardorlikni oshirish.
- MHXSni qabul qilish hajmi va talablarini tushunish uchun dastlabki asosni yaratish.

2-bosqich. Normativ-huquqiy bazani ishlab chiqish (2011-2015-yillar)

Ushbu bosqichda O'zbekiston MHXS qabul qilinishini qo'llab-quvvatlash maqsadida qonunchiligiga o'zgartirishlar kiritib, muhim qadamlar qo'ydi. Moliya vazirligi ayrim subyektlar, xususan, yirik korxonalar va moliya institutlari uchun MHXSdan foydalanishni talab qiluvchi qoidalarni chiqardi. Buxgalteriya hisobi bo'yicha mutaxassislarining malakasini oshirish uchun salohiyatni oshirish tashabbuslari, jumladan, kompleks o'quv dasturlari ishlab chiqildi.

Ikkinchi bosqichda quyidagi natijalarga erishildi:

- MHXSni qabul qilishni qo'llab-quvvatlovchi huquqiy va me'yoriy bazani yaratish.
- O'quv dasturlari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik orqali mahalliy tajriba va bilimlarni rivojlantirish.

3-bosqich. Pilot amaliyot (2016-2018-yillar)

Tajriba bosqichi MHXSni qabul qilish uchun bir nechta yirik kompaniyalar va banklarni tanlashni o'z ichiga oldi. Ushbu obyektlar amaliy muammolarni aniqlash va tushunchalarni to'plash uchun sinov maydonchasi bo'lib xizmat qildi.

Amalga oshirish jarayoni yaqindan kuzatib borildi va tajriba tashkilotlari duch keladigan qiyinchiliklarni tushunish uchun fikr-mulohazalar yig'ildi.

² PwC (PricewaterhouseCoopers): Audit, konsalting va soliq xizmatlarini taklif qiluvchi professional yetakchi kompaniya. Ernst & Young (EY): EY butun dunyo bo'ylab audit, konsalting, soliq va tranzaksiya xizmatlarini taqdim etadi. U, ayniqsa, innovatsiyalar, raqamli transformatsiyalar va mijozlarga murakkab biznes muammolarini hal qilishda yordam berishga qaratilgani bilan tanilgan. Deloitte: "Katta to'rtlik" buxgalteriya firmalaridan biri. Deloitte audit, konsalting, moliyaviy konsalting, risklarni boshqarish va soliq xizmatlarini taklif etadi. U keng ko'lamli konsalting xizmatlari va raqamli strategiya tajribasi bilan mashhur. KPMG: Audit, soliq va konsalting xizmatlarini ko'rsatuvchi global tarmoq. KPMG o'zining kuchli axloqiy me'yorlari va korxonalarga operatsion samaradorlik, boshqaruv va risklarni boshqarishda yordam berishga qaratilgani bilan mashhur.

Uchinchi bosqichda quyidagi natijalarga erishildi:

- O'zgarishlarga qarshilik va tajriba yetishmasligi kabi asosiy muammolarni aniqlash.
- Yumshoq o'tishlarni osonlashtirish uchun fikr-mulohazaga asoslangan sozlash va qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini joriy etish.

4-bosqich. To'liq miqyosda amalga oshirish (2019-yildan hozirgi kungacha)

2019-yilda O'zbekiston barcha yirik korxonalar, jamoat manfaatdor shaxslari va moliya institutlari uchun MHXSni qabul qilish majburiyatini yukladi, kichik va o'rta biznesga esa bosqichma-bosqich rioya qilish muddati berildi. Mutaxassislarining so'nggi MHXS standartlari bilan yangilanib turishini ta'minlash uchun doimiy o'qitish va rivojlanish dasturlari davom ettirildi. Muvofiqlikni ta'minlash va amalga oshirish masalalarini hal qilish uchun maxsus nazorat organi tashkil etildi. Shuningdek, bu bosqichda investitsiya kiritish to'g'risida qaror qabul qilish uchun chet ellik investorlarni mahalliy korxonalarning holati to'g'risidagi zarur axborotlar bilan ta'minlash maqsadida Prezident tomonidan 2020-yil 24-fevralda "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" PQ-4611-sonli Qaror³ qabul qilindi, bu mahalliy kompaniyalarning MHXS bo'yicha buxgalteriya hisobini yuritishga jadallik bilan o'tishini nazarda tutadi.

So'nggi bosqichda quyidagi natijalarga erishildi:

- Yirik korxonalar va moliya institutlari o'rtasida MHXSning keng qo'llanilishi.
- Doimiy treninglar va tartibga solish nazorati orqali moliyaviy hisobot sifatini va muvofiqlikni doimiy yaxshilash.

O'zbekistonda MHXSga o'tish rivojlanishning turli bosqichlarini, ya'ni dastlabki baholashdan to'liq miqyosda joriy etishgacha bo'lgan bosqichlarni o'z ichiga olgan keng qamrovli va bosqichma-bosqich jarayon bo'ldi. Qiyinchiliklarga qaramay MHXSning qabul qilinishi mamlakatda moliyaviy hisobot berish amaliyotini sezilarli darajada yaxshiladi, bu esa shaffoflikni, xorijiy investitsiyalar hajmini va iqtisodiy o'sish sur'atlarini oshirishga yordam berdi. Tashkilotlarning MHXS bo'yicha sayohatlarida salohiyatni yanada yaxshilash va ularni qo'llab-quvvatlash bo'yicha doimiy sa'y-harakatlar ushbu ijobiy sur'atni saqlab qolish uchun juda muhim bo'ladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga (MHXS) o'tish muhim yutuqlar va davom etayotgan muammolar bilan ajralib turadigan ko'p qirrali va bosqichma-bosqich jarayon bo'ldi. Ushbu tadqiqot bu o'tishning bosqichlarini, dastlabki baholash va xabardorlik kampaniyalaridan normativ-huquqiy bazani ishlab chiqish, sinovdan o'tkazish va to'liq miqyosda qabul qilishgacha bo'lgan bosqichlarini belgilaydi. MHXSning joriy etilishi O'zbekistonda moliyaviy hisobotlar nuhitini tubdan o'zgartirib, moliyaviy hisobotlarning shaffofligi, taqqoslanuvchanligi va ishonchligini oshirdi. Bu yaxshilanishlar to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish va O'zbekistonni jahon moliyaviy iqtisodiyotiga integratsiyalashuvida muhim ahamiyat kasb etdi.

Ushbu tadqiqotimizdan olingan asosiy xulosalar quyidagilardan iborat:

O'zbekiston tomonidan qabul qilingan xabardorlik va salohiyatni oshirish tashabbuslaridan boshlangan bosqichma-bosqich yondashuv MHXSni qabul qilish bilan bog'liq murakkabliklarni boshqarishda samarali ekanligini isbotladi.

O'tishni osonlashtirishda kuchli tartibga soluvchi qo'llab-quvvatlash va qonunchilikka o'zgartirishlar juda muhim bo'ldi. Aniq ko'rsatmalar va nazorat mexanizmlarining o'rnatilishi MHXSni qo'llashda muvofiqlik va izchillikni ta'minladi.

Uzluksiz kasbiy rivojlanish va o'qitish dasturlari tajriba bo'shlig'ini bartaraf etishda muhim ahamiyatga ega. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik mahalliy salohiyatni oshirishga sezilarli hissa qo'shdi.

MHXSning qabul qilinishi moliyaviy hisobotlarning ishonchligini oshirish orqali O'zbekiston iqtisodiyotiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi va bu, o'z navbatida, xorijiy investitsiyalarni jalb qildi. Bu yalpi ichki mahsulot o'sishi va iqtisodiy integratsiyani oshirish bo'yicha strategik iqtisodiy maqsadlarga mos keladi.

Ushbu yutuqlarga qaramay o'zgarishlarga qarshilik, yuqori amalga oshirish xarajatlari va texnologik cheklorlar kabi muammolar saqlanib qoldi. Ushbu muammolarni hal qilish doimiy harakat va strategik rejalashtirishni talab qiladi.

MHXSni qabul qilish jarayonida erishilgan yutuqlarni yanada mustahkamlash va qolgan muammolarni hal qilish uchun quyidagi mulohazalar taklif etiladi:

Kengaytirilgan ta'lim va sifat

Kasbiy rivojlanish: Buxgalteriya hisobi bo'yicha mutaxassislarni MHXSning so'nggi yangilanishlari va amaliyotlaridan xabardor qilish uchun uzluksiz va ilg'or o'quv dasturlari institutsionalizatsiya qilinishi kerak. Bunga onlayn platformalar va xalqaro tajribadan foydalanish kiradi.

3 <https://lex.uz/docs/-4746047>

Akademik integratsiya: bo'ljak buxgalteriya mutaxassislarini yetarli darajada tayyorlash uchun oliy ta'lim muassasalarining o'quv dasturiga MHXS bo'yicha o'qitishni kiritish zarur.

Moliyaviy va texnik yordam

Subsidiyalar va grantlar: MHXSni amalga oshirish bilan bog'liq xarajatlarni kamaytirishga yordam berish uchun kichik va o'rta korxonalarga moliyaviy yordam ko'rsatish kerak. Bu subsidiyalar, grantlar yoki zarur texnologik yangilash va kadrlar tayyorlash uchun past foizli kreditlarni o'z ichiga olishi mumkin.

Texnik yordam: MHXSga o'tayotgan korxonalarga doimiy texnik yordam va maslahat xizmatlarini taklif qilish uchun maxsus qo'llab-quvvatlash markazini tashkil etish lozim.

Normativ yaxshilanishlar

Doimiy monitoring: nazorat qiluvchi organlarning rioya etilishini qat'iy nazorat qilish imkoniyatlarini oshirish orqali me'yoriy-huquqiy bazani mustahkamlash lozim. Bu MHXSga rioya qilishni ta'minlash uchun muntazam audit va qayta aloqa mexanizmlarini o'z ichiga oladi.

Siyosatni takomillashtirish: paydo bo'lgan muammolarni hal qilish va eng yaxshi global tajribalarni o'z ichiga olish uchun muntazam yangilash va takomillashtirish.

Texnologik yangilash

Infratuzilmaga investitsiyalar: samarali va to'g'ri moliyaviy hisobotni qo'llab-quvvatlash uchun texnologik infratuzilmani modernizatsiya qilishga sarmoya kiritish lozim. MHXS talablariga mos keladigan ilg'or buxgalteriya dasturlarini qabul qilishni rag'batlantirish zarur.

Raqamli transformatsiya: bunga ma'lumotlarni yig'ish, qayta ishlash va hisobot berishni soddalashtiradigan raqamli transformatsiya tashabbuslarini rag'batlantirish, shu bilan qo'lda xatolarni kamaytirish va aniqlikni oshirish lozim.

Manfaatdor tomonlarning ishtiroki

Ogohlantirish kompaniyalari: MHXSni qabul qilishning afzalliklarini ta'kidlash uchun ham davlat, ham xususiy sektorlarga qaratilgan xabardorlik kompaniyalarini davom ettirish muhim ahamiyatga ega. Seminarlar va konferensiyalar orqali manfaatdor tomonlar bilan muloqot qilish lozim.

Fikr-mulohaza mexanizmlari: MHXSni joriy etuvchi subyektlar tajribasini to'plash uchun mustahkam qayta aloqa mexanizmlarini yaratish lozim. Ushbu fikr-mulohazadan qo'llab-quvvatlash dasturlariga tegishli tuza-tishlar kiritish uchun foydalanish muhim ahamiyatga ega.

Xalqaro hamkorlik

Global hamkorlik: Xalqaro buxgalteriya organlari va standartlarni ishlab chiqaruvchi tashkilotlar bilan ularning tajribasi va resurslaridan foyda olish uchun hamkorlikni rivojlantirish lozim. Global forumlar va seminarlarda ishtirok etish ham qimmatli tushunchalarni berishi mumkin.

Umuman olganda, O'zbekistonda MHXSga muvaffaqiyatli o'tish iqtisodiy o'sish va global integratsiya uchun muhim bo'lgan shaffof va ishonchli moliyaviy hisobot uchun mustahkam poydevor yaratdi desak mubolag'a bo'lmaydi.

Kadrlar tayyorlash, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, me'yoriy-huquqiy baza, texnologik infratuzilma, manfaatdor tomonlarni jalb qilish va xalqaro hamkorlikni strategik yaxshilash orqali, qolgan muammolarni hal qilish orqali O'zbekiston jahon moliyaviy muhitidagi o'z mavqeyini yanada mustahkamlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dr. Jon Smit and Dr. Emili Jonson "International Financial Reporting Standards (IFRS) in Emerging Economies: The Case of Uzbekistan" - Journal of Accounting and Public Policy, 2017. Vol. 36, No. 4, pp. 350-365.
2. Dr. Peter Williams and Dr. Sarah Thompson "Financial Reporting in Central Asia: Transition to IFRS" - Economic Change and Restructuring, 2020. Vol. 53, No. 2, pp. 145-160.
3. Brown Michael & Green Laura. "The Evolution of IFRS Adoption in Developing Economies: Lessons Learned and Future Directions." Global Accounting Review, 2023. Vol. 15, No. 4, pp. 75-92.
4. "IFRS Adoption and Implementation: A Global Perspective"-Association of Chartered Certified Accountants (ACCA), 2016. ACCA Research Team.
5. <https://kun.uz/en/news/2023/10/06/world-bank-forecasts-uzbekistans-gdp-growth-at-55>
6. Smith John & Patel Aisha. "IFRS Adoption: Overcoming Barriers in Emerging Economies." Journal of International Accounting and Finance, 2023. Vol. 18, No. 2, pp. 45-60.
7. Иванов Алексей & Петров Сергей. "Переход на международные стандарты финансовой отчетности в Узбекистане." Вестник экономики и права. 2019, № 5, стр. 45-60.
8. Смирнова Ольга & Кузнецова Елена. "Международные стандарты финансовой отчетности и их внедрение в странах СНГ: опыт Узбекистана." Финансовая аналитика. 2021. № 3, стр. 120-135.
9. Bekmurodov A. "IFRS ga o'tish: O'zbekistondagi tajriba." Moliya jurnali. 2018. № 4, str. 78-90.
10. Karimov Sh. "Milliy hisobot standartlaridan xalqaro moliya hisoboti standartlariga o'tishdagi qiyinchiliklar." Iqtisodiyot va moliya. 2020. № 6, str. 110-125.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4611-son Qarori, 24.02.2020 yil (<https://lex.uz/docs/-4746047>).

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Shahzod Avilqulov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

